

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtaminen

Ideakortti-sarjaa julkaisee Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakesin Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen -tulosalueen Kuntien hyvinvointistrategiat -ryhmä.

Ideakorteissa esitellään ideoita ja ratkaisuja, joiden avulla eri alojen ammattilaiset voivat kehittää toimintatapojaan.

ISSN 1456-4475

Terveyden edistäminen on investoimista kestävään hyvinvointipolitiikkaan. Se on tietoista voimavarojen kohdentamista ja vaikuttamista terveyden taustatekijöihin.

Terveyden edistäminen tarkoittaa terveyspolitiikan toimintalinjaa, jonka tavoitteena on väestön terveyden ja toimintakyvyn lisääminen. Se tarkoittaa kansantautien, tapaturmien ja muiden terveysongelmien vähentämistä ja väestöryhmien välisten terveyserojen kaventamista.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen käsitteitä käytetään usein rinnakkain kuvaamaan terveyskäsitteen laaja-alaisuutta.

Terveyden edistäminen tarvitsee poliittista tukea

Terveyden edistämisen johtaminen on, kuten johtaminen yleensä, suunnittelua, organisointia, vaihtoehtojen arviointia, strategisia päätöksiä sekä toiminnan seuranta- ja arviointia. Erityinen haaste on hyvinvointi- ja terveystavoitteiden huomioon ottaminen kunnan kaikkien hallinnonalojen päätöksissä.

Kunnanvaltuusto hyväksyessään kuntastrategian ja sitä toimeenpanevan toimintajärjestelmän, hyväksyy samalla hyvinvointitavoitteet. Samalla se asettaa eri hallintoaloille veloitteen ottaa terveysnäkökohdat huomioon omissa suunnitelmissaan.

Poikkihallinnollinen terveyden edistäminen

Terveyden edistämisen tavoitteet perustuvat kuntasuunnittelussa kansallisiin terveyspoliittisiin tavoitteisiin ja kuntalaisten hyvinvointitarpeisiin.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toteuttaminen vaatii hallinnonalojen välistä yhteistyötä. Yhteistyön onnistumisen kannalta on tärkeää sopia eri hallinnonalojen vastuista, työnjaosta ja tehtävien koordinoinnista. Johtamiskäytäntöjen selvittäminen tekee terveyden edistämisestä näkyvää ja järjestelmällistä.

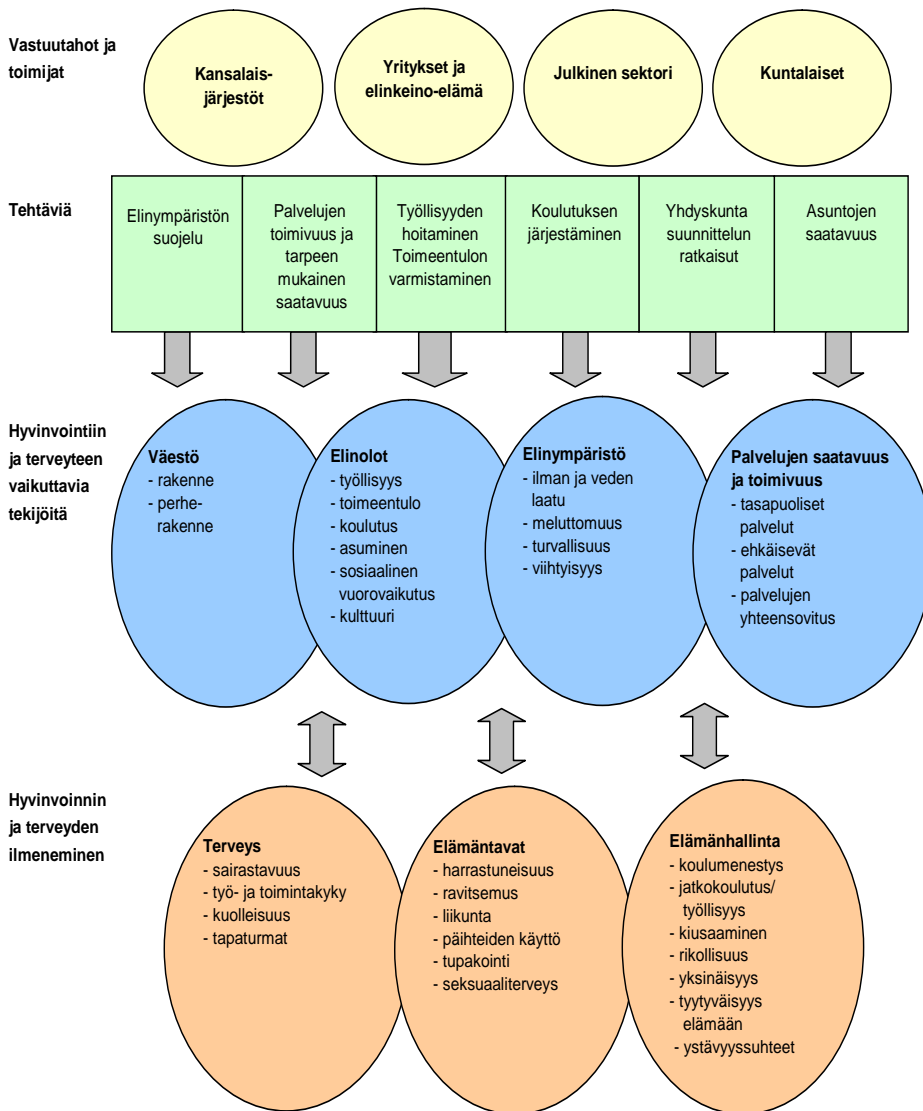
Hallinnonrajat ylittävä johtaminen nostaa väestön hyvinvointitarpeet talousintressien rinnalle. Hyvinvointitavoitteiden toteuttamiseksi tarvitaan

- väestön hyvinvointia kuvaavaa tietoa;
- yhteistyötä tukevia rakenteita ja yhteisesti sovittuja käytäntöjä;
- toiminnan koordinoitua ja hyvinvointiosaamista.

Tutkimuksen ja kokemuksen mukaan

- **Hyvinvointijohtaminen ja terveyden edistämisen vastuut, koordinaatio ja työnjako ovat vasta muotoutumassa**
- **Poikkihallinnollisia hyvinvointistrategioita ja -ohjelmia laaditaan paljon, strategioiden toteutumista seurataan ja arvioidaan vähän**
- **Väestön terveyttä ja hyvinvointia kuvaavaa kuntakohtaista tietoa on niukasti käytettävissä**
- **Terveyden edistämisen koulutusta tarjotaan sattumanvaraisesti**
- **Terveys 2015 -kansanterveysohjelma tunnetaan heikosti kunnan johdossa**

Terveyden edistäminen on monialaista toimintaa

Julkinen hallinnon tehtävänä on tarjota väestölle tasapuoliset mahdollisuudet hyvinvointiin ja terveeseen elämään.

Kuntalaisten hyvinvointiin vaikuttavat kunnan toimintaympäristö, hyvinvointipolitiikka, talouspolitiikka sekä voimavarojen kohdenusta ohjaavat tekijät. Kunnan terveyden edistämisen toimijoita ovat kaikki toimialat sekä kuntayhteisöön kuuluvat muut toimijat kuten järjestöt, yritykset, elinkeinoelämä, koulutusorganisaatiot, valtionhallinnon paikalliset organisaatiot, media sekä kuntalaiset.

Viereisessä kuviossa on esimerkkejä vastuutahoista, toimijoista, tehtävistä, terveyteen vaikuttavista tekijöistä ja hyvinvoinnin ilmenemisestä.

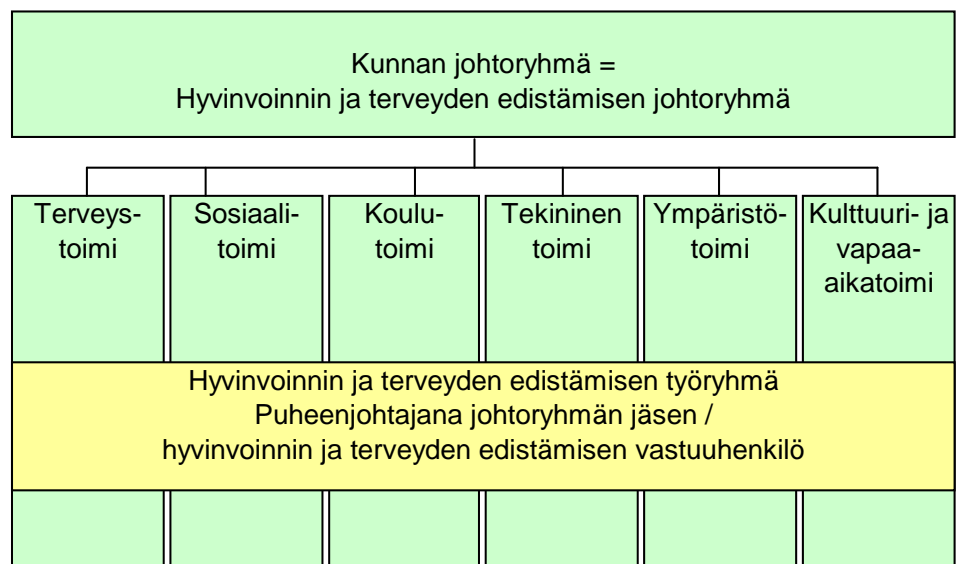
Terveyttä edistävän toiminnan ohjaus

Valtioneuvoston hyväksymä Terveys 2015 -kansanterveysohjelma linjaa kansallista terveyspolitiikkaa. Ohjelma pyrkii terveyden tukemiseen ja sen edistämiseen kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla.

Kansanterveysohjelman tavoitteet toimivat kehikkona kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteita ja toimintakäytäntöjä suunniteltaessa.

Esimerkkejä terveyden edistämisen johtamismalleista

Terveyden edistämisen johtamisen matriisimalli

Terveyden edistämisen johtamiskäytännöt ovat vaatimuksiltaan erilaisia pienissä ja suurissa kunnissa, terveydenhuollon kuntayhtymäkunnissa sekä seutukunnissa ja sairaanhoitopiireissä. Kaikkien mallien taustalla on tietyt perusolettamukset:

- Kunta on hyväksynyt hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen strategiseksi paino-alueeksi
- Kunnalla on käytössä hyvinvointitiedon seurantajärjestelmä, tieto tiivistetään esimerkiksi hyvinvointikertomukseen
- Hyvinvointikertomuksen johtopäätökset ohjaavat strategiatyötä ja tavoitteiden asettamista
- Hyvinvointikertomus sisältää hyvinvointi-indikaattorit suunnittelua ja seurantaan varten
- Valtuusto hyväksyy kunnan hyvinvointitavoitteet ja resurssitavoitteiden saavuttamiseksi toiminta- ja taloussuunnitelmassa
- Jokainen hallinnonala määrittelee omat hyvinvointitavoitteensa ja niitä toteuttavat tehtävät yhteisten tavoitteiden pohjalta ja varaa voimavarat niiden toteuttamiseen
- Valtuusto seuraa hyvinvointitavoitteiden toteutumista
- Tarkastuslautakunta arvioi tavoitteiden toteutumista ja toiminnan vaikuttavuutta

Terveyden edistämisen johtaminen toteutuu kunnissa yleisimmin matriisiorganisaation mukaisesti. Useita hallinnonaloja koskevat terveyden edistämisen tavoitteet voidaan nostaa linjaorganisaation yli poikkihallinnollisiksi prosesseiksi tai hankkeiksi.

Matriisimallissa:

- Kunnanjohtaja vastaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä
- Kunnan johtoryhmä (tai laajennettu johtoryhmä) toimii hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtoryhmänä
- Kunnan johtoryhmä nimeää kunnan terveyden edistämisen työryhmän, jossa edustajat kaikilta hallinnonaloilta
- Työryhmän jäsenet toimivat terveyden edistämisen yhdyshenkilöinä omilla sektoreillaan

- Työryhmä kokoontuu säännöllisesti
- Työryhmän puheenjohtaja vastaa terveyden edistämisen asioiden valmistelusta ja esittelystä
- Poikkihallinnollisia terveyden edistämisen tehtäviä varten nimetään koordinaattori tai terveyden edistämisen työryhmän puheenjohtaja toimii koordinaattorina jakaen tehtäviä työryhmän jäsenten kesken
- Kunnanjohtaja tai terveyden edistämisen työryhmä nimeää tarvittavat yhteistyöryhmät
- Yhteistyöryhmien tavoitteet määritellään ja toiminnan tuloksia/vaikutuksia seurataan ja arvioidaan

Lisää tietoa

info.stakes.fi/tejo

www.terveys2015.fi

Sosiaali- ja terveysministeriö (2001). Valtioneuvoston periaatepäätös Terveys 2015 -kansanterveysohjelmasta. Julkaisuja 2001:4.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2006). Terveiden edistämisen laatusuositus. Julkaisuja 2006:19.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2006). Sosiaali- ja terveystieteiden strategiat 2015 - kohti sosiaalisesti kestävä ja taloudellisesti elinvoimaista yhteiskuntaa. Julkaisuja 2006:14.

Perttilä Kerttu & Minna Uusitalo (toim.) (2007). Terveiden edistämisen paikalliset rakenteet ja johtaminen. TEJO-hankkeen väliraportti 2003-2005. Stakes Raportteja 4/2007.

Stakes (2004). Kuntien päätösten ennakoarviointi. Stakesin ideakortti 1/04.

Stakes (2006). Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi. Stakesin ideakortti 1/06.

Yhteystiedot

Kehittämispäällikkö Kerttu Perttilä
Puhelin: (09) 3967 2318
kerttu.perttila@stakes.fi

Tutkimusprofessori Matti Rimpelä
Puhelin: (09) 3967 2187
matti.rimpela@stakes.fi

Tutkija Minna Uusitalo
Puhelin: (09) 3967 2174
minna.uusitalo@stakes.fi

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes

Kuntapalvelut
Kuntien hyvinvointistrategiat -ryhmä

<http://groups.stakes.fi/KHS>

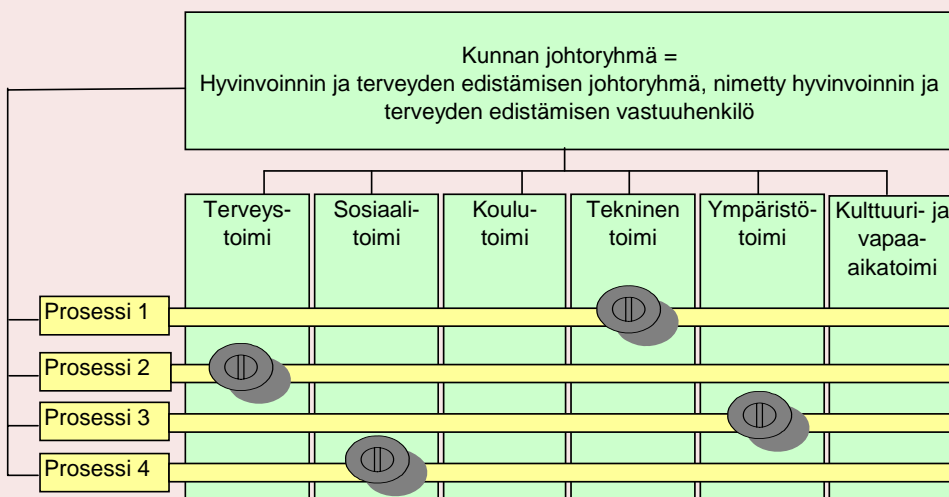
Postiosoite
PL 220, 00531 Helsinki

www.stakes.fi

Ideakortit on luettavissa osoitteessa:
<http://groups.stakes.fi/KHS/FI/julkaisut/ideakortit.htm>

Esimerkkejä terveyden edistämisen johtamismalleista

Terveiden edistämisen prosessijohtamisen malli

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtamisjärjestelmä voi perustua myös prosessijohtamiseen. Prosessijohtamisen mallia noudattaen kuntastrategian painoalueiden mukaiset hyvinvointivastuut määritellään ydinprosesseiksi (3–5 kpl).

Kullekin prosessille nimetään vastuuhenkilö. Prosessit kuvataan täsmentämällä sektorikohtaiset tehtävät, käytettävissä olevat voimavarat, aikaansaavat tulokset ja aikataulut.

Kunkin prosessin vastuuhenkilö huolehtii asioiden eteenpäin viemisestä ja tavoitteiden toteuttamisesta yhdessä eri hallintoalojen yhdyshenkilöiden kanssa. Vastuuhenkilö valmistelee asiat kunnan johtoryhmään sekä seuraa ja arvioi tavoitteiden toteutumista. Kunnan johtoryhmä yhteen sovitaa eri prosessien toiminnat ja arvioi tulokset.

Prosessijohtaminen korostaa kaikkien hallintokuntien terveyden edistämisen tehtäviä ja toteuttamisvastuuta.